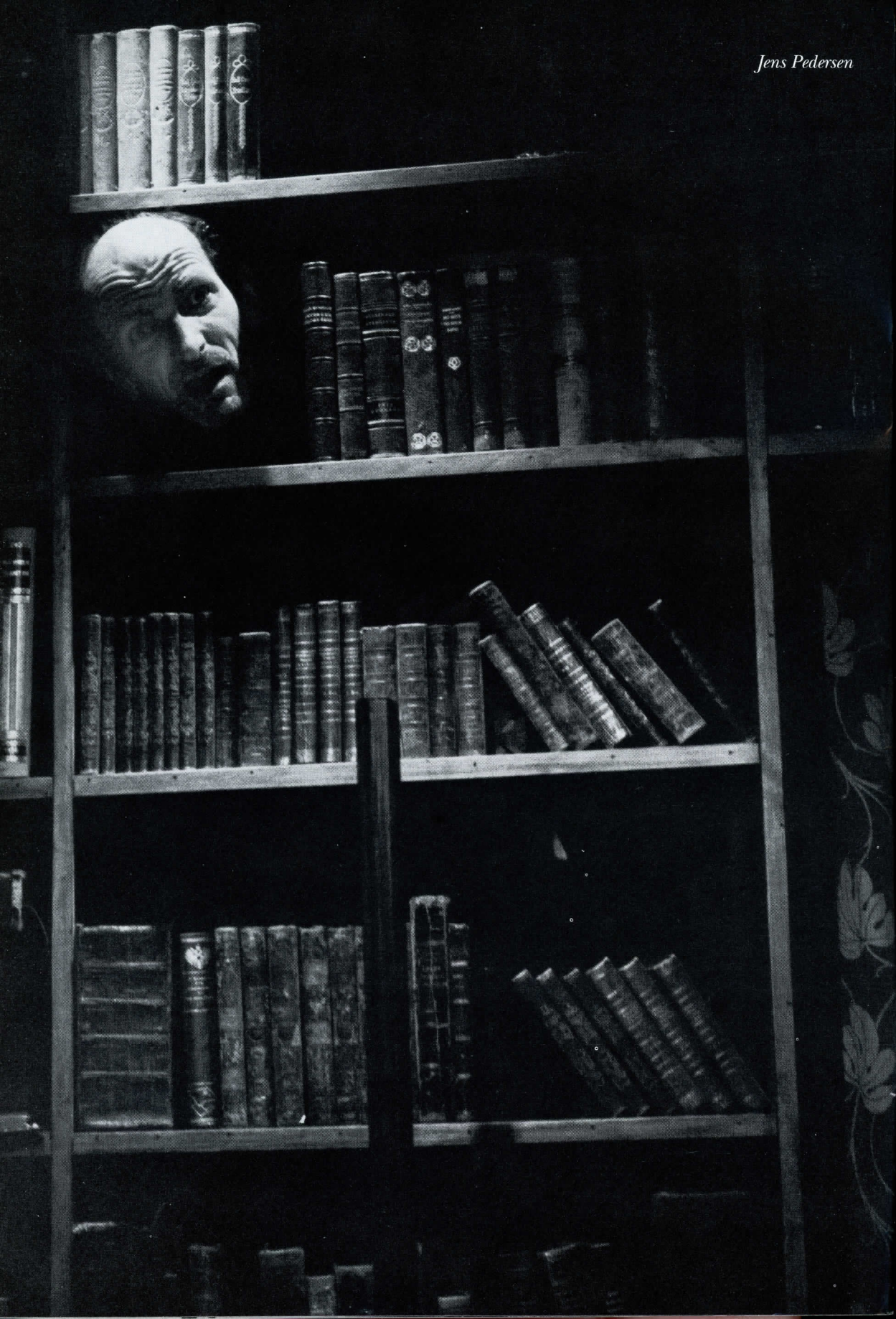

DET FARLIGE VENSKAB

Komedie af Marivaux

DET FARLIGE VENSKAB

Af Marivaux

ISCENESÆTTELSE:
ASGER BONFILS

SCENOGRAFI:
FINN ERIK BENDIXEN

OVERSÆTTELSE:
ANNE CHAPLIN HANSEN

KOREOGRAFI:
CHRIS BLACKWELL

LYSDESIGN:
NIELS EMIL LARSEN

LYDDESIGN:
KIM ENGELBREDT

Medvirkende:

Markisen JETTE SIEVERTSEN
Baronen JENS ALBINUS
Greven JENS ZACHO BÖYE
Lisette DORTHE HANSEN CARLSEN
Lubin MICHAEL HASSEFLUG
Hortensius JENS PEDERSEN
Endvidere:
La Brie WAHEED ALLAN FOLAMI

Forestillingsleder: Joe Otterstrøm
Suffli: Hanne Wolff Clausen
Lys: Knud Jacobsen
Lyd: Kim Engelbredt
Belysningsmester: Niels Emil Larsen
Tonemester: Jens Ravn
Scenemester: Kai Johansen
Malersal: Anne-Marie Kjær
Skræddersal: Hanne Gissel, Mehmet Hilmi
Frisør: Britta Nygaard
Rekvisitører: Viggo Bay, Steen Jonassen
Overregissør: Steen Boutrup
Teknisk chef: Jørn Walsøe
Teaterchef: Palle Jul Jørgensen

Foto fra afsluttende prøver: Steen Andersen
Plakat: Finn Hjernøe
Programredaktion: Jørgen Heiner og
Jørn Rasmussen
Oversættelser: Berthold Lorenzen
Tryk: Kannike Tryk A/S, Århus

Originaltitel: »La seconde Surprise de
l'Amour«
Urpremiere: 31. december 1727
Premiere: Aarhus Teater Stiklingen
16. oktober 1992

Forestillingens varighed: Ca. 2 timer inkl. pause

Marivaux og Det farlige venskab

Af Henrik Nyrop-Christensen

»Det farlige Venskab« opførtes første gang den 31. december 1727 på Comédie-Française. Det gjorde kun beskeden lykke, og det er egentlig først i vor tid, at stykket er blevet en succes og et af Marivaux's mest spillede stykker. Digterens betydelige produktion af komedier kan – efter emner – deles op i sædeskildringer, karakterkomedier og komedier om kærlighed, selv om en sådan opdeling naturligvis er noget grov. Aftenens forestilling er af den sidste kategori. Marivaux og hans komedier er – ganske som Watteaus malerier – et karakteristisk udtryk for det franske samfund i tiden efter Ludvig XIV's død i 1715.

Den brutalitet og den vilkårlighed i retsvæsenet, der havde præget Solkongens senere år fortsatte ganske vist under efterfølgeren, Ludvig XV (født 1710). Men i samfundets øvre lag bredte der sig til trods for dette en lethed i levemåden, som nok satte sit præg på litteraturen og kunsten. Essensen heraf finder vi skildret af Georg Brandes: »Retløsheden

var grusom. Retsvæsenet var ikke mindre grusomt.« Man kan ikke, siger Brandes, »fremstille det 18. Aarhundrede i Frankrig som en Tidsalder, hvor den begunstigede Del af Menneskeheden kunde føle sig henflyttet på Lyksalighedens Ø. Men det kan uden Overdrivelse siges, at man søgte Lykken i Forbindelsen af de to Køn.« Den erotiske moral var i de højere cirkler mere end løsagtig – selv målt med vor tids alen; alt var tilladt og accepteret, blot det dækkedes af elegance, vid og galant optræden. Betydningsfulde damer holdt salon.

Og i alt dette finder vi Marivaux, som i sine stykker uddrog kvintessensen af, hvad han så omkring sig, men i en forfinet og elegant form. Hans far var pengemand. Selv fik han en pauver skolegang; den opdragelse og dannelse, han besad, tilegnede han sig i adelige damers saloner, hvor han var en velset gæst. Højst uklogt havde han spekuleret i den nystiftede seddelbank, Law's Bank, som krakkede i 1720. Han blev aldrig rig igen. Men hans tunge var lige rap, hans vid lige elegant, og hans popularitet i salonerne uformindsket, indtil han i sine sidste år blev grebet af misantropi.

Allerede som ung havde han udgivet tidsskrifter og romaner, men det blev hans dramatiske produktion, der rigtig tog fart i 1720, som skaffede ham et blivende navn.

Under Ludvig XIV havde der siden 1660 været en fast trup af italienske skuespillere i Paris, som bragte traditionen fra Commedia dell'arte med dens

faste figurgalleri (Arlequin, Scaramouche, Mezzetin, Pierrot, Colombine o.s.v.) til Frankrig. De nød kongens bevågenhed, indtil det i 1697 forlød, at de ville opføre et stykke, der vendte sin brod mod kongens hustru, den fromme madame de Maintenon – og teatret blev lukket. Først i 1716 fik man igen et italiensk teater i Paris, La Comédie-Italienne, som flyttede ind i forgængernes teater i Hôtel de Bourgogne. Truppens leder var førsteelskeren, den navnkundige Luigi Riccoboni. Repertoiret bestod dels af de gamle, populære stykker, dels af nye – men disse var af en anden art og byggede ikke som de gamle på delvis improvisation; de nye var lettere, mere yndefulde, uden de drastiske løjer, der prægede de gamle, selv om vi også hos de nye forfattere, Le Sage og Regnard, kan finde reminiscenser.

Det var hos italienerne, Marivaux's teaterlykke tog sin begyndelse i 1720, med »Arlequin høflig af Kærlighed«, og gennem årene skrev han mange af sine komedier for italienerne, ofte med brug af de faste figurer, men også med indførelse af nye, ikke mindst da truppen var blevet beriget med en skuespillerinde, Silvia (f. 1700), som vakte hans begejstring, og som han stod i nær forbindelse med (muligt også erotisk) under udarbejdelsen af sine stykker.

Men samtidig skrev han komedier for kongens teater, Comédie-Française og til dem hører »Det farlige Venskab«; i 1722 havde han til italienerne skrevet en komedie, »La Surprise

Lisette:

Sådan er det at knytte sig til sit herskab. Taknemmelighed er ikke deres stærke side. Hvis det lykkes os at gavne dem, drager de fordel af det, og når det ikke lykkes, behandler de én som det værste skidt.

Jette Sievertsen og Dorthe Hansen Carlsen.

de l'Amour« (Kærlighedsoverraskelsen); nu skrev han et nyt stykke over næsten samme tema – og dog så meget anderledes – som kom til at hedde »La seconde Surprise de l'Amour« (Den anden Kærlighedsoverraskelse – eller altså her på Aarhus Teater: »Det farlige Venskab«).

En detaljeret redegørelse for handlingen i stykket skal her ikke gives; den skal tilskueren selv opleve og finde ud af. Kun skal jeg pege på nogle enkelttræk i komedien, der netop er karakteristiske for Marivaux og for genren (i romantikkens tid fortsat af Alfred de Musset), – den, visse litterater – vist med en lidt nedladende tone – har kaldt *marivaudagen*.

Som nævnt konkretiseredes Marivaux' forhold til den gamle italienske maskekomedie gennem hans arbejder for Comédie-Italienne og hans venskab

med Silvia. Men også i hans stykker, skrevet for Comédie-Française, mærkes forbindelsen, omend svagere. Pedanten Hortensius bærer træk, der kæder ham sammen med pedanter i den italienske komedie; nogle ville måske snarere vise tilbage til Molière, men dels kunne Marivaux ikke lide Molière (han fandt ham grov), dels havde også Molière lånt hos italienerne. Den direkte vej er mere sandsynlig. Og i tjenerparret Lisette og – navnlig – Lubin er der unægtelig træk fra tilsvarende figurer hos italienerne, Colombine, Arlequin, Pierrot.

Jovist anså Marivaux Molière for at være upoleret – også noget *out of date*, og sådan måtte det vel være for en salonløve som Marivaux, der selv erkender, at hans dialoger har lånt sprogformen fra de parisiske saloner: »Jeg har stræbt efter

at gribe konversationssproget og udformningen af de kendte og forskellige tanker, der forekommer der ... Mellem mennesker af ånd er konversationen i de finere kredse livligere end man kan forestille sig, og hvad en forfatter end gør for at imitere den, vil han dog aldrig kunne nå den ild og den subtile og fine naivitet, man lægger for dagen.«

Et andet sted siger han: »Jeg har udspejdet alle de forskellige nicher i det menneskelige hjerte, hvor kærligheden kan skjule sig, når den frygter at give sig til kende, og hver eneste af mine komedier har til hensigt at lade den komme frem fra en af disse nicher.« Og det er just, hvad vi ser i »Det farlige Venskab«, hvor de involverede personer ikke selv er klare over deres forelskelse, men tværtimod har forsvoret nogensinde at elske mere.

men takket være intrigen, der bølger frem og tilbage i et meget dæmpet tempo, føres de frem til at erkende. Jo, Marivaux har i sandhed kigget dybt i sjælene – egentlig sært, fordi kærligheden i den tid og i de kredse, han levede i, først og fremmest gjaldt *erobringen*, – om inderlighed og troskab var der sjældent tale. Men det er just om den opstående, sarte og trofaste kærlighed, han udspinder sine spindelvævslette intriger med en dialog, som er sleben og elegant, aldrig strejfer det plumpe eller brutale. Til gengæld er der til tider noget *abstrakt* over hans personer; de er anonyme – og dog er de individer. Når vi undtager komedierne til Comédie-Italienne, bærer hovedpersonerne kun sjældent navn – de optræder som Markisen, Baronen, Greven. Men det er også ligemeget – det eneste, vi skal uddrage af Marivaux' komedier, er den eviggyldige lære, at kærligheden er fuld af overraskelser – den kommer bag på ihændeageren – den er som en tyv om natten – den bemægtiger sig vort hjerte, selv når vi tror os mest sikre.

Det var denne opprioritering af kærligheden som stykkets drivkraft, der var det nye ved Marivaux' komedier. I ældre tid – også hos Molière – var der naturligvis altid nogle unge elskende, der ikke måtte få hinanden (og dog gjorde det), men det var mere som et påskud til intrigen og alle løjerne. Men her er det kærligheden, der er vigtigst, og som i stedet bærer intrigen.

Det må tale til alle, der har et ungt hjerte...

Hør, vil du have et ufejlbarligt middel? Du sørger over en kæreste, du har mistet? Nuvel, så få dig en ny. *Hortensius*

Jens Albinus og Michael Hasselflug.

Jette Sievertsén og Jens Pedersen.

Sand menneskelighed

Når vi mellem Molière og Marivaux ikke finder nogen dramatikere, som kommer på højde med dem, og når håndbøgerne i dramaets historie ikke regner Regnard og Le Sage for deres jævnbyrdige, så er det ikke af de litterære grunde, de angiver, men fordi deres værker ikke har samme kraft ... [og] ... sand menneskelighed. ... Alle dramatiske værker lever, eksisterer og overlever i kraft af deres evne til at ramme det meste intime i mennesket, i kraft af disse overensstemmelser, som får en vis periodes tilskuere til at ligne et menneske fra alle tider.

Dramatiske værker bliver stående, såfremt de henvender sig til mennesket og understøtter hans følelse af at være menneske.

Hele teatrets historie svæver mellem ... to poler: det virkelige og det fantastiske, mellem en tendens til symboler og en modsat tendens til en sandhed eller en virkelighed, som ophæver symbolerne ...

Der er en jordbunden dramatisk konvention, som efterlig-

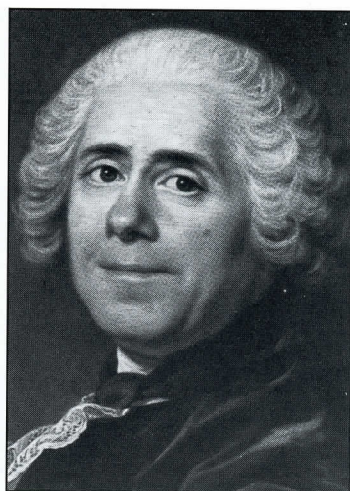
ner virkeligheden, og en ædel og fantasifuld dramatisk konvention, som forsøger at hæve sig over den ... [og] ... hvis stræben altid går ud på at indføre tilskueren i en verden, hvis sandhed ikke er »virkelig« eller »materiel«, men åndelig. Idet den omformer den virkelige verden og sætter den i et uventet lys, bringer den tilskueren i direkte kontakt med en højere virkelighed, hensætter ham i en verden, som er mere abstrakt end den virkelige, en overjordisk og åndelig verden, hvor den lader ham leve og lutres...

Mellem disse to poler, disse to yderligheder findes alle de grader, som skiller Émile Zola fra Marivaux, naturalismen fra det klassiske teater.

– Hvad skal man så bruge for at spille Marivaux?

Med to stokke, en marguerit til at plukke bladene af, en vifte, tre breve, et portræt, en pung, en indfattet miniature og seks blomsterguirlander spiller man *La Surprise de l'Amour*.

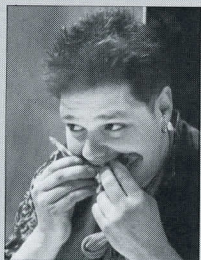
(Den franske teatermand Louis Jouvet om Marivaux)

Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux (1688-1763)

De har mistet Deres kæreste. De har viet Dem til evig suk og klage. De har svoret en hellig ed på at dø af sorg. Det er altså men ganske udmærket, det er den rene opbyggelighed. De kommer til at gå over i historien, De bliver fin at citere, men De er ikke noget for øjet. Derfor beder jeg Dem om at være et opbyggeligt eksempel på afstand.

Lisette

Lubin:

Det kan være hvad det vil, hvad enten det er tilbøjelighed eller lidenskab, sukke, flammende elskov og bryllup til slut! Man har et hjerte, man bruger det, det er naturligt!

Retskaffen og ubestikkelig

Marivaux lægger ... sine Tjener og Bønder farlige sociale Betragtninger i Munden. Hypigere hos ham end hos nogen anden af hans samtidige støder vi på Hentydninger til Overklassens Rettigheder – Hentydninger, der ofte har Tilfældighedens Præg, men som er bidende formede. Grunden hertil maa søges i Marivaux' Karakter. Han var en ubestikkelig Personlighed med stærkt udvidet Retfærdighedssans. Han havde megen Medfølelse med de ulykkeligt stillede, hvilket kommer til Orde i mange af hans moraliserende Tidsskrifts-

artikler og for Resten ogsaa mange Steder i hans to berømte Romaner. Han var langt fra nogen stor og omfattende Aand, endnu mindre nogen revolutionær Aand. Hans sympatier delte sig mellem det gamle og det ny; men han havde en ærlig Vilje til at forstaa og raade Bod paa andres Lidelser. Han havde tillige en stærk Sans for, hvad der kunde saare hans Medmennesker, og viste selv en ud-søgt Hensynsfuldhed mod alle, hvilken Stand de end tilhørte.

Emil Fog

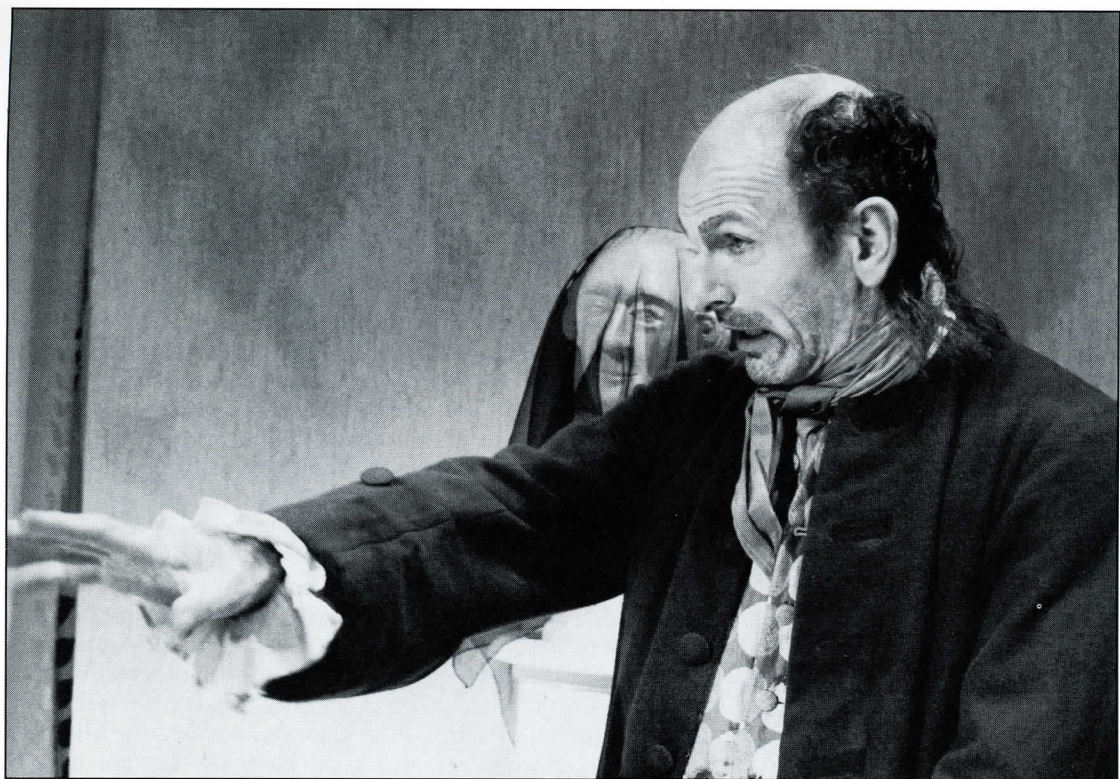
(Citat fra Borger, Bonde og Tjener i den franske Komædie ..., 1905)

Markisen og Baronen – Jette Sievertsen og Jens Albinus.

Baronen, Lisette, Greven og Lubin – Jens Albinus, Dorthe Hansen Carlsen, Jens Zacho Böye og Michael Hasselflug.

Hortensius – Jens Pedersen.

Lisette, Lubin og Baronen – Dorthe Hansen Carlsen, Michael Hasselflug og Jens Albinus.

Forfængelighedens maske

Af Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux

Der er ingen mangel på mennesker, der anser sig selv for at være beskedne – og de gør det i god tro. Ved en overfladisk betragtning virker de også sådan. Men se engang nærmere på dem! Her er der f.eks. nogen, som aldrig gør sig skyldig i selvros. I behøver slet ikke frygte, at han praler med en eller anden god egenskab, han vil ikke engang vove at påstå, at han er et hæderligt menneske, han bruger kun neddæmpede, famlende udtryk. Han er god, storsindet, hjælpsom, åben, ligefrem og lignende, uden at sige noget om alt dette. Ak, I tager fejl, han har sagt det og siger det stadig, og hele tiden gør han opmærksom på, at han ikke siger noget. Der er f.eks. nogen, der rødmer, når I roser ham. I gør ham så forlegen, at han ikke ved, hvad han skal svare og ta-

ber fatningen: Ah, det er et beskedent menneske! Nej, han er så egenkærlig, at han er genert af bare egenkærlighed og bliver forlegen, når I roser ham i andres selskab: Alle ser da på ham, men han kan ikke lide at tiltrække alles opmærksomhed. Han er bekymret for, hvad de andre mener om den ros, der tildeles ham: Han er bange for, at man analyserer ham, og at han derved bliver taber. Det er altså ikke jeres lovprisning, han frygter, han ville nyde den med glæde, men det er den uretfærdige og nedladende mening hos tilhørerne. Kalder I det beskedenhed? Jeg kender en mand, der i stedet for at hengive sig til selvros, næsten altid taler nedsættende om sig selv og med alle midler bekæmper den mening, man har om ham. Hvis han udførte en højst rosværdig gerning, ville I betragte den som en bagatel, men hvis han skulle vurdere den, ville han sige, at han slet ikke havde gjort den med overlæg, og at han aldeles ikke var klar over, at han gjorde noget godt. Og hvis I fortsætter med at tale, begynder han endog at kritisere sin gerning. Han gør jer opmærksomme på fejl, som I ikke ser, fordi I er usaglige – til hans fordel! Er der noget, der er smukkere? Åh, denne charlatan! Han ved nøje, at han ikke vil kunne overbevise jer. Han bærer sig jo ikke rigtigt ad! I har jo anset alle hans påstande for at være rigtige: Nuvel, så har han jo nået sit mål. I er gået i fælden! Jer forekommer en person prisværdig, der nok er det, men selv ikke ved af det og ikke tror det! Må man ikke beundre det? Helt sikkert! Det var hans tanke: Det ville han få jer

til, og I er hoppet på limpiden.

Jeg gider ikke holde mandtal over alle den slags falske beskedne mennesker, der er utallige af dem, der findes næsten kun den slags. Og som min bog fortæller: Den sande beskedenhed er måske kun en maske hos menneskene. Men der findes masker, hvor det er vanskeligt ikke at betragte dem som et ansigt. Der er dog mange, der er så grove, at man straks kan gennemskue dem, og det tilgiver jeg menneskene gerne, fordi de får mig til at le eller vækker medlidenhed.

Jeg kender meget morsomme mennesker: Da de ved, hvor godt man synes om folk, der ikke roser sig selv, har de lagt deres plan. De har sagt til sig selv: Jeg vil være beskeden, det er en aftale, og de er det. Men det er ikke alt: Hvis I da ikke siger til dem, at de er det, siger de det selv, men hvis I siger det først, samtykker de af hele de-

Markisen:

Naturligvis er det ikke, fordi jeg bryder mig det mindste om det dumme og latterlige begreb, man kalder en kvindes stolthed, men når det nu engang er et begreb, som er almindeligt anerkendt, må det forsvares; det er vores smykke. Sådan tænker andre mennesker, og man må tænke som dem, eller helt opgive at leve iblandt dem.

Baronen:

... der må da gerne være nogle følelser hos en kvinde. Hader hun dig? Så bekæmper man hendes had. Synes hun om dig? Så håber man. Men en kvinde som ikke reagerer, hvordan kan man forholde sig til hende? Hvordan kan man bevæge hendes hjerte? Et hjerte, der hverken er ven eller fjende; som slet ikke svarer, som er dødt, kan man vække det til livet igen?

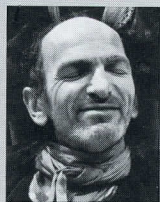

Dorthe Hansen Carlsen og Michael Hasselflug.

res hjerte, nævner eksempler på deres beskedenhed, angiver med tilfredshed samt uskyldig naivitet tid, sted og bonitet og siger til sidst: Det passer, jeg har ikke den fejl at være forfængelig, og som bevis viser de deres forfængelighed, ikke at være forfængelige. Om disse mennesker vil jeg ikke påstå, at de bærer masker, for de har ikke taget deres masker på, men bærer dem i hånden og siger: Se, her er den, og det er henrivende. Jeg kan lide dem måde at være tåbelig på, for man skal jo være en tåbe, og af alle tåbelighedens fremtrædelsesformer fortjener efter min mening den form, der ikke be- drager og narrer andre mennesker, den mindste kritik eller ringeagt. Kun de raffinerede og smidige former for forfængelighed forarger mig. De mennesker, der hævder ikke at kunne tåle den slags

fejl, og som der, hvor de møder dem, rigorøst forfølger dem, bryder jeg mig ikke om. De skal da ikke påstå, at de kun opfører sig sådan, fordi de elsker sandheden: Deres påstand duer ikke, sandhedens store venner siger den aldeles ikke, når de taler således og tager heller ikke dens parti. De opfører sig sådan, fordi de selv er overmåde forfængelige og deres forfængelighed ikke kan tåle held med deres falske moral: Der- ved lider deres egoisme, men ikke deres fornuft. Hør efter, I sandhedens apostle, lad være med at prale alt for meget med jeres karakter, jeg vil nødtigt eje den, I er også bare hyklere, med jeres voldsomme had mod visse fejl, og måske endnu mere foragtelige farisæere end de andre, for under et smukt påskud af moralsk afsky afviser I alle, håner alle, både blufferen, der foregøgler sine moral-

ske dyder, som han ikke har, og det hæderlige menneske, der ejer dem. ... Lad folk være i fred, affind jer med de moral- ske dyder og tilgiv andre men- nesker deres forfængelighed, den er mere tåelig end jeres, for i det mindste kan den forli- ges med de andres. De er kun tåbelige, men I er desuden ondskabsfulde.

Hortensius:

Er det ikke underligt, at en mand som jeg ikke har nogen formue! Jeg behersker græsk og latin og ejer ikke salt til et æg. O, guddomme- lige Homer! O Virgil!

Stikord til Mariveaux og hans tid

• Adelens nedgangsperiode

I den traditionelle orden udgjorde aristokratiet samfundets privilegerede klasse. Dertil hørte adelen og hele den højeste gejstlighed. Adelen dannede monarkiets anden stand, men var samfundets herskende klasse. Denne indplacement tilsøredede i øvrigt i slutningen af det 18. århundrede stærkt modsatte elementer og ægte kaster, som ofte stod fjendtligt over for hinanden. Alle adelsmænd fik betroet økonomiske og skattemæssige privilegier.

Feudalaristokratiet var i forfald i slutningen af det 18. århundrede. Dets fattigdom øgedes, hofadelen ruineredes i Versailles, provinsadelen vegeterede på sine landejendomme, og jo mere undergangen nærmede sig, jo mere krævedes opfyldelsen af de gamle rettigheder. Ancien Régimes sidste år var prægede af en voldsom aristokratisk reaktion. Faktisk udgjorde adelen ikke nogen samlet social klasse, som var sig sine fælles interesser bevidst. Den åbenlyst reaktionære provinsadel vendte sig imod absolutismen, den oplyste hofadel profiterede af regimets misbrug og krævede dets forandring, uden at forstå at dets afskaffelse ville betyde dens eget endeligt. Ancien Régimes klasser var ikke længere enige om forsvaret af et system,

der garanterede deres privilegerede magtstilling.

Albert Soboul

• Det 18. århundredes livsform

Grundighed og videnskabelig alvor ville dårligt have passeret til den livsform, som det 18. århundredes samfund havde skabt sig efter Ludvig XIV's død. Nu var det ikke længere det ved etikette, ceremonier og repræsentation strengt regulerede liv, der var det afgørende, men den fra al tvang befrie, elegante og åndeligt intime atmosfære i Paris' saloner, hvor de rige bankierers fruer modtog tidens åndelige elite. Det var en verden, hvor ynde og ånd var vigtigere end fornem herkomst, en livsform, der var så tiltrækkende, at også hoffet tilpassede sig den og med begejstring overtog den muntre livsnydelses princip. Man har bebrejdet rokokens kultur, at den var en dekadent kultur, en dans på vulkaner, hvor alle var ude efter at nyde livet til sidste dråbe, fordi man anede den umiddelbart forestående undergang. Måske er også påstanden om demoralisering, der gemte sig bag livsmønsterets ynde, berettiget. I hvert fald forstod denne generation at dø med ynde.

Stefan Suchanek-Fröhlich

Åh, jeg ved hverken ud eller ind! Jeg må lige få vejret! Hvordan kan det være, jeg sukker? Jeg har tårer i øjenene. Jeg føler mig grebet af den yderste bedrøvelse, og jeg ved ikke hvorfor.

Markisen

Som De kan udtrykke Dem! Nydeligt, det må jeg sige. De forstår virkelig at binde de mest galante sløjfer, og man mærker tydeligt, hvad det er for en del af manden, der inspirerer retorikken.

Lisette

Jette Sievertsen og Jens Albinus.

• Den franske rokokos kunst

Højtideligt og pompøst som alexandrinerne i komedien virker barokken ved siden af rokokkens ubekymrighed, der uden hensyntagen til en pedantisk orden vender op og ned på alting og kaster det mellem hinanden. Ud af en tilsyneladende kaotisk uorden opstår Caprice-kunsten, hvis graciøse drillerier altid fører til det uventede, og som spiller, pjatter og skæmter. Dens mønstre er gådefulde og uforståelige, en livsglad fantasi mirakuløse blomster, der hverken kan beskrives eller forstås, som en lovløs naturs værk, som livskraften avlede med skønheden. En overstadig kunst for et bakkantisk samfund. Rigdom uden besvær og genialt letsind er da også elementerne i den stilart, der i sine værker har bevaret en epokes undefinerbare duft af sorgløs livsglæde, der vil nyde og ikke andet end nyde.

Max von Boehn

• Komedieforfatteren Marivaux

Marivaux's karriere begynder i en tid med store politiske og ideologiske forandringer. Det er de sidste år af Ludvig XIV's regeringstid, hvor monarkens storstilede livs- og herskerstil ikke længere kan opretholdes. Frankrigs kræfter er

opbrugt. Blandt adelen ulmer utilfredshed. På samme måde som kongen har opbrugt landets penge, tynses også adelen af gældsforpligtelser. Mange har forladt deres ejendomme for at tage ophold ved hoffet, men i Versailles blev der på grund af den luksuriøse levevis stillet alt for store krav til deres økonomi.

Marivaux befinder sig i den splittede situation, at han på grund af sin fars profession hører til de borgerlige i samfundet, men ikke kan nyde godt af sin etablerede stands økonomiske fordele og derfor kommer til at spille en outsiderrolle. Han er en verdensåben, moderne åndsperson, der tager kritisk stilling til kongerigets efterhånden tvivlsomme institutioner og forældede anskuelser og livssyn.

Man vil aldrig kunne betragte Marivaux som revolutionær, men alligevel er han i sine første skrifter allerede en meget selvbevidst ånd, der uden skrupler hudfletter sine samtidiges løgnagtige anskuelser. Marivaux minder noget om en søgende fakkelbærer, som lyser ind i alle kroge og opdager brøstfældigheder i et udadtil pragtfuldt virkende rokokslot.

En røst fra samtiden siger: Marivaux undgår de bredte udtrådte veje, han foretrækker at gå ad de små skjulte stier, for han er den, der forsigtigt opsporer sin verdens utilstrækkelighed.

Gilbert Schricke

Paris 1725

– en arrig tilskuers kommentar

Vinteren over havde jeg besluttet at forblive i Paris, saasom jeg havde erfaret, at Luftten paa dette Sted var meget sundt for min Constitution.

[Og Holberg går i teatret til bl.a. Marivaux og raser over ...]

– de Parisers fordervede Smag, hvorudover der og i nogle Aar ikke har været een sund Comoedie at see ... Om jeg vilde examinere de fleeste af de nu værende Comoedier, skulde jeg gandske vise, at de ey allene ere vanskabte; men at de have endog ikke den allermindste Lighed af en Comoedie.

Ludvig Holberg

Jens Pedersen og Dorte Hansen Carlsen

Blændværk, fantasi, sandhed og bedrag

af en ung franskmands optegnelser

Når denne dame betragtede mig, var jeg meget opmærksom på min opførsel og iscenesatte udtrykket i mine øjne; alle mine blikke var ligeså mange komplimenter, og dog kunne jeg ikke selv have sagt hvorfor, for kun af instinkt handlede jeg, og instinktet udreder ikke hvorfor noget sker. ...

Den færdighed: at læse hvad der foregår i andre menneskers sjæle og finde ud af deres hemmelige følelser, er et talent jeg altid har besiddet og som sommetider har været mig til stor nytte. ...

Jeg kan tydeligt huske, at jeg, mens jeg talte på denne måde, ikke var bevidst om, at noget

inden i mig ikke var i overensstemmelse med det jeg sagde. Men jeg indrømmer, at jeg prøvede at virke og lyde rørende – at lyde som en mand med tårer i øjnene, og at jeg ønskede at forskønne sandheden en lille smule; og det besynderlige er, at jeg var den første, der blev påvirket af mine egne hensigter. Jeg gjorde det så godt, at jeg selv blev grebet, og bare kunne give mig i følelsernes vold uden at behøve at føje noget til det, jeg følte. Det var således, at den følelse, som havde greb i mig, tog helt over, og den er mere dreven end alverdens kunstgreb. ...

Det morsomme er, at denne kvinde, sådan som jeg beskri-

ver hende, ikke vidste, at hendes sjæl var så nedrig. Hvad der lå i hendes hjertes dyb undgik hende; hun var i den grad bedraget af og fanget af sin egen dygtighed. Fordi hun foregav at være god, troede hun, at hun virkelig var det. ...

Jeg følte mig mindre nedtrykt, efter jeg havde spist. Mad er en vidunderlig ting, når man er nedbøjet af sorg; den er balsam for sjælen; man kan ikke være virkelig ked af det, når ens mave har travlt med at fordøje.

Marivaux

(Citerer fra *Le paysan parvenu* – En Opkomling fra Landet – ufuldendt roman fra 1734-35)

... alvorligt talt, Madame, så har De aldrig set bedre ud. Er det ikke underligt? Den gang De elskede livet, var De ikke nær så smuk. Besværet med at leve giver Dem et mere livligt og trodsigt udtryk i øjnene. Ja, jeg vil råde Dem til altid at slås med livet. Det klæder Dem fortræffeligt.

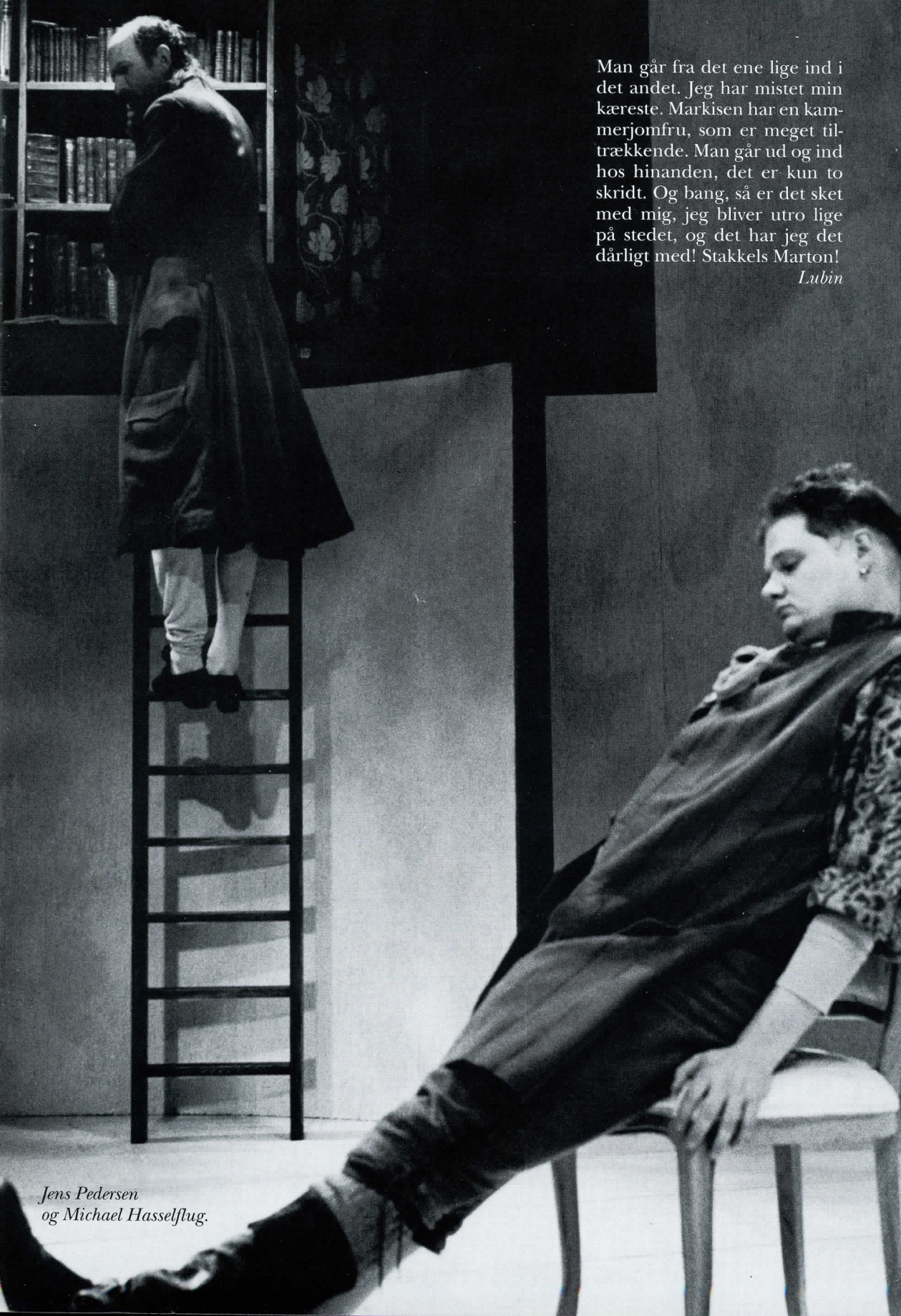
Lisette

Greven:

Kvinder er ubegribelige!

Jens Zacho Böye og Jens Albinus.

Man går fra det ene lige ind i
det andet. Jeg har mistet min
kæreste. Markisen har en kam-
merjomfru, som er meget til-
trækkende. Man går ud og ind
hos hinanden, det er kun to
skridt. Og bang, så er det sket
med mig, jeg bliver utro lige
på stedet, og det har jeg det
dårligt med! Stakkels Marton!

Lubin

*Jens Pedersen
og Michael Hasselflug.*

